

УДК [784+37]:001.891

В. М. Луценко

Сумський державний педагогічний
університет ім. А. С. Макаренка

СУЧАСНА ПРОБЛЕМАТИКА ВОКАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У статті висвітлено розвиток вокально-педагогічної думки в Україні в останні десятиліття, проаналізовано основні напрями вокально-педагогічних досліджень, охарактеризовано розвідки сучасних науковців у сфері вокальної підготовки майбутніх учителів музики, серед яких вирізняються дисертації з питань вокально-виконавської надійності, формування художньо-образного мислення майбутніх учителів музики та удосконалення методики їх вокального навчання.

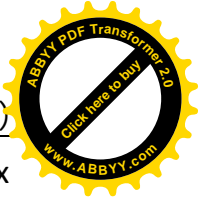
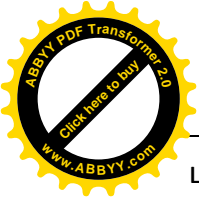
Ключові слова: вокальна педагогіка, методика вокального навчання, підготовка майбутніх учителів музики.

Постановка проблеми. Здобутки вітчизняної вищої школи в галузі підготовки майбутніх фахівців до педагогічної діяльності у сфері музичного мистецтва активно поповнюються сьогодні науковими дослідженнями в галузі вокальної педагогіки. У сучасних концепціях музично-педагогічної освіти діяльність учителя музики розглядається як інтегративна, багатоаспектна та поліхудожня, а в науковому обґрунтуванні структури його фахової підготовки особливої ваги набувають положення про роль вокалу у формуванні його музично-педагогічної культури. Актуальним залишається пошук нових організаційних форм, методів і технологій вокального навчання, можливостей ширшого застосування різноманітних засобів педагогічного впливу, що окреслює перспективу вдосконалення вокальної підготовки майбутніх учителів музики. Отже, аналіз вокально-педагогічних розвідок останніх років саме на часі.

Аналіз актуальних досліджень. Фундаментальні дослідження у сфері вокальної педагогіки початку 90-х років ХХ століття здійснив О. Стахевич, їх продовжили у своїх дослідженнях В. Антонюк, Н. Гребенюк, Ю. Юцевич. Наукові результати, які одержали останнім часом у своїх кандидатських дисертаціях Л. Азарова, Н. Батюк, Л. Василенко, Н. Войтлева, І. Грінчук, М. Маріо, О. Маруфенко, Л. Побережна, О. Сапожник, В. Федорчук, С. Черніков, Н. Язикова, дозволяють констатувати активний розвиток теоретико-методичних засад цієї галузі музичної педагогіки. Про інтенсифікацію наукових досліджень у сфері вокальної підготовки майбутніх учителів музики свідчать дисертації О. Прядко (2009), Цзінь Нань (2009), А. Ткачук (2010), Л. Тоцької (2010), О. Матвєєвої (2010), захищені за останні два роки за спеціальністю 13.00.02 – «теорія та методика музичного навчання».

Мета статті – виокремити актуальні проблеми вокальної педагогіки у сфері підготовки майбутніх учителів музики.

Виклад основного матеріалу. Аналіз різноманітних наукових праць з метою визначення векторів розвитку вокально-педагогічної думки засвідчив

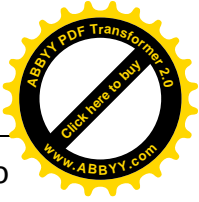
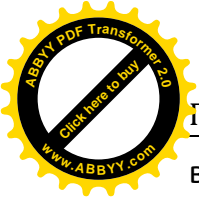
цінність наукового осмислення вокально-педагогічного процесу в публікаціях відомих співаків і педагогів. Методичні принципи викладання вокального мистецтва свого часу відображені у працях М. Агіна (М. Агіян), В. Антонюк, І. Вілінської, О. Вострякова, Н. Гребенюк, Л. Дмитрієва, В. Ємельянова, І. Колодуб, Т. Мадишевої, М. Микиші, А. Мокренка, В. Морозова, О. Стахевича, Г. Стулової, Л. Хомутової, Ф. Шаляпіна, Ю. Юцевича, Н. Язикової.

Хоча цілі, які ставить перед собою процес навчання майбутніх співаків у мистецьких та педагогічних вишах, відрізняються, дослідників об'єднує прагнення визначити теоретичні основи і методичні засади підготовки співака з високим рівнем загальної музичної культури й ерудованого педагога-вокаліста, який не тільки досконало володіє своїм голосом, а й методикою навчання співу та створення художніх образів.

У незалежній Україні збільшилась кількість розвідок, в яких здійснюється обґрунтування необхідності та перспективності формування національної самосвідомості засобами українського музичного мистецтва, а також дослідження специфіки національного художнього образу як основного чинника цього процесу. Вивчення різноманітних аспектів вокальної підготовки майбутніх учителів музики ґрунтується на здобутках національної вокально-педагогічної школи. Так, у музикознавчому аспекті досліджується процес історичної змінності вокально-педагогічних шкіл, який нерозривно пов'язаний з історичним розвитком музики, з конкретними вимогами вокально-виконавської практики (В. Антонюк, В. Багадуров, Ю. Барсов, Б. Гнидь, П. Голубев, М. Зоценко, В. Іванов, І. Колодуб, О. Кошиць, М. Львов, О. Слепцова, О. Стахевич, А. Яковлева).

Серед дисертацій, захищених за останні два роки з теорії та методики музичного навчання, виокремлюється дослідження Л. Тоцької «Методичні засади удосконалення вокальної підготовки майбутніх учителів музики», в якій *удосконалення вокальної підготовки* визначається як вокально-педагогічний процес, спрямований на застосування історико-стильового і жанрового підходів й технології звукоутворення на принципах резонансної теорії мистецтва співу, що має сформулювати сучасну проекцію звукосмислового співацького мислення, та реалізації відповідних знань і навичок у майбутній вокально-педагогічній діяльності студентів [5].

У своєму дослідженні Л. Тоцька висвітлює історичні передумови становлення і розвитку вокальної педагогіки в Україні. На основі вивчення в ґенезі вітчизняних вокально-педагогічних традицій дослідниця спромоглася виокремити етапи становлення і розвитку вокального навчання в Україні. *Перший* етап (становлення вокального навчання в Україні) триває до XVII ст. Хронологічними межами *другого* етапу (формування музично-просвітницьких традицій) дослідниця вважає XVII та XVIII ст. *Третій* етап (формування головних принципів вокального навчання в Україні та розвиток основних положень звукоутворення) триває з XIX до початку XX ст. Для сучасного етапу розвитку

вокального навчання характерно застосування історико-стильового і жанрового підходів та створення адаптивних технологій вокального навчання.

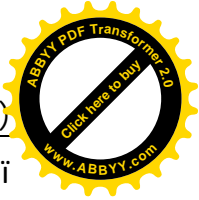
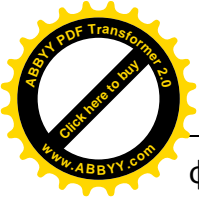
Л. Тоцька проаналізувала сучасні методичні підходи та конкретизувала сутність вокальної підготовки студентів, обґрунтувала змістове наповнення її структурних компонентів, запропонувала комплексну діагностику рівнів готовності до вокально-педагогічної діяльності майбутніх учителів музики. Науковець розробила та експериментально перевірила організаційно-методичну систему вдосконалення вокальної підготовки майбутніх учителів музики, зорієнтовану на формування сучасної проєкції звукосмислового співацького мислення. В основу її поетапної реалізації покладено дотримання історико-стильового і жанрового підходів у процесі вокальної підготовки, впровадження технології звукоутворення на принципах резонансної теорії мистецтва співу, варіативне використання комплексу методів навчання та форм підготовки [5].

У дисертації А. О. Ткачук «Методика формування художньо-образного мислення студентів у процесі вокального навчання» викладено результати комплексного дослідження процесу формування художньо-образного мислення студентів-вокалістів через упровадження спеціальної методики. Розглянуто психолого-педагогічні особливості творчої активності майбутніх співаків та вивчено реальні педагогічні умови вокального навчання, серед яких має домінувати принцип індивідуального підходу, поєднаний з діагностикою та використанням контрольних завдань творчого характеру. Структура означеного феномену включає поєднання мотиваційного, когнітивного та творчого компонентів [4].

А. О. Ткачук розробила педагогічну технологію тьюторського супроводу, науково обґрунтувала й експериментально перевірила методичну модель процесу формування художньо-образного мислення студентів у процесі вокального навчання. Науковий інтерес становить дефініція художньо-образного мислення як процесу перетворення звукової реальності у художньо-образну та однієї із форм художньої свідомості, що сприяє формуванню музичної культури суспільства.

Серед завдань цієї методики виокремлюються такі: формування художнього світу майбутніх вокалістів, який би не суперечив духовним і моральним основам суспільства; розвиток потреби вивчення кращих виконавських зразків не лише традиційної, класичної, а й сучасної вокальної музики та виявлення у студентів здібностей до їх сприйняття й порівняльного аналізу; засвоєння творів вокальної музики, адекватне художньо-образному змісту; формування понять, суджень, відчуттів і переконань, які б не суперечили їх музично-сюжетному та образно-художньому змісту й кращим традиціям їх виконання; розвиток аналітичних здібностей студентів-вокалістів.

Поетапна методика формування художньо-образного мислення майбутніх фахівців, запропонована А. О. Ткачук, містить чотири етапи. Перший з них –

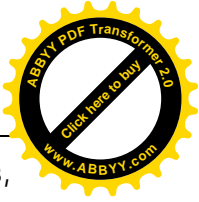
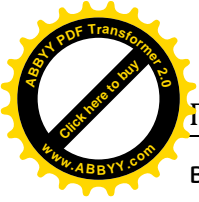

фахово-орієнтаційний – спрямований на створення позитивної мотиваційної установки студентів на вокальне мистецтво. Другий етап – інформаційно-аналітичний – призначений для формування прагнення студентів до постійного самовдосконалення. Третій етап – виконавсько-організаційний – передбачає вироблення у студентів здатності до самостійного складання як навчальних вокальних програм, так і концертних, орієнтованих на різну слухацьку аудиторію. Четвертий етап – методично-узагальнюючий – дозволив студентам усвідомити узагальнену модель майбутньої фахової діяльності: через створення самостійних методичних проєкцій до реального використання відповідних методів і прийомів вокального навчання на заняттях з педагогічної практики. Застосування тьюторського супроводу фахово орієнтованої практики студентів-вокалістів передбачає використання методів, спрямованих на активізацію репрезентативного, експресивного та комунікативного аспектів художньо-образного мислення[4].

У дисертаційному дослідженні О. В Матвєєвої «Методика формування вокально-виконавської надійності у майбутніх учителів музики» розглянуто проблему формування вокально-виконавської надійності у майбутніх учителів музики, де означений феномен трактується як здатність до виразної, безпомилкової і технічно досконалої інтерпретації вокальних творів у звичних та емоційних умовах. Дослідниця визначає критерії, показники і рівні сформованості вокально-виконавської надійності у майбутніх учителів музики, а також виявляє інноваційні методи і прийоми роботи над вокальними творами, які сприяють досягненню безпомилкового співу студентів під час аудиторної форми звітності й подоланню негативного впливу емоційно-стресових факторів сценічних репетицій та прилюдних виступів на результативність їх діяльності. О. В Матвєєва розробила методику цілеспрямованого чотирьохфазного формування вокально-виконавської надійності у майбутніх учителів музики засобами опосередкованої регуляції їх емоційного стану. Визначено педагогічні умови її реалізації [1].

У дисертаційному дослідженні О. М. Прядко «Методика розвитку співацького голосу у майбутніх педагогів-музикантів» проаналізовано методичні аспекти процесу їх вокальної підготовки, охарактеризовано стан процесу розвитку співацького голосу у студентів та конкретизовано основні поняття вокального розвитку. В основу методики розвитку співацького голосу покладено установку здійснювати розвиток співацького голосу за п'ятьма напрямками вокальної підготовки студентів, а саме: мотиваційно-стимулювальним, вокально-технічним, оцінювально-аналітичним, вокально-теоретичним, художньо-виконавським [3].

Мотиваційно-стимулювальний напрям вокального розвитку майбутніх учителів музики спрямований на формування мотиваційно-ціннісних установок вокальної діяльності; *вокально-технічний* – передбачає засвоєння практичних

вокальних умінь і навичок, вироблення вокальних рухових стереотипів, автоматизування співацьких дій; *оцінювально-аналітичний* – сприяє формуванню навичок аналізу та координування вокальної діяльності за допомогою слухового аналізатора та комплексу внутрішніх відчуттів під час фонації; *вокально-теоретичний* – спрямований на формування науково-теоретичної бази знань з проблем вокального розвитку; *художньо-виконавський* – передбачає розвиток навичок емоційно-образної передачі художнього змісту вокальних творів.

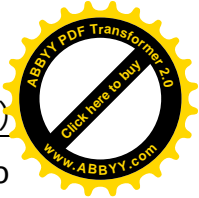
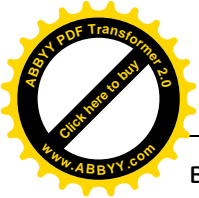
Серед складових процесу вокального розвитку майбутніх педагогів-музикантів О. М. Прядко вважає найважливішими такі: формування науково-методичної бази знань студентів; формування мотивації до навчання співу; формування вокально-технічних та художньо-виконавських умінь і навичок; формування вокально-слухових умінь і навичок [3].

Дисертаційне дослідження Цзінь Нань «Методичні засади вокального навчання студентів КНР у системі музично-педагогічної освіти України» присвячене проблемі вокального навчання китайських студентів у системі музично-педагогічної освіти України. У роботі розкрито сутність, зміст та компонентну структуру означеного феномену, визначено принципів підходи та умови інтенсифікації вокального навчання китайських студентів. Дослідник вважає, що методичні засади включають: створення позитивної емоційної атмосфери вокального навчання у контексті діалогу, що виступає специфічною формою педагогічної взаємодії викладача і студента; забезпечення фахової компетентності майбутніх учителів, яка виражена повнотою й системністю становлення індивідуального фонду педагогічних і мистецьких знань; організацію спільної творчої навчальної діяльності викладача і студентів, під час якої реалізуються музично-вокальні інтереси кожної особистості [6].

У дисертації Г. П. Панченко «Методика розвитку творчих здібностей вчителя музики у процесі вокальної підготовки» на підставі аналізу психолого-педагогічної, музикознавчої, методичної літератури вивчено стан розробленості проблеми у педагогічній теорії та практиці, уточнено поняття «творчі здібності»; з'ясовано особливості вокальної підготовки студентів музично-педагогічних факультетів та виявлено педагогічний потенціал дисципліни «Постановка голосу», а також визначено критерії та показники розвиненості творчих здібностей майбутніх учителів музики у процесі вокальної підготовки.

Авторська методика розвитку творчих здібностей майбутнього вчителя музики у процесі вокальної підготовки містить комплекс творчих методів: емоційно-усвідомленого інтонування, мелоритмізації текстів, емоційного самонастроювання, ритмічного й тембрового варіювання, вокальної імпровізації тощо [2].

Висновки. За останні роки кількість дисертаційних досліджень із теорії та методики музичного навчання збільшилася з геометричною прогресією. Серед актуальних проблем вокальної підготовки майбутніх учителів музики

вирізняються питання її вдосконалення, формування художньо-образного мислення студентів у процесі вокального навчання, вокально-виконавської надійності у майбутніх учителів музики та вокального навчання студентів КНР у системі музично-педагогічної освіти України. Визначення перспектив удосконалення вокальної підготовки майбутніх учителів музики потребує подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Матвеева О. В. Методика формування вокально-виконавської надійності у майбутніх учителів музики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія та методика музичного навчання» / О. В. Матвеева. – К., 2010. – 23 с.
2. Панченко Г. П. Методика развития творческих способностей учителя музыки в процессе вокальной подготовки : автореф. дис. на соискание учёной степени канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теория и методика музыкального обучения» / Г. П. Панченко. – К., 2008. – 19 с.
3. Прядко Е. М. Методика развития певческого голоса у будущих педагогов-музыкантов : автореф. дис. на соискание учёной степени канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теория и методика музыкального обучения» / Е. М. Прядко. – К., 2009. – 23 с.
4. Ткачук А. О. Методика формирования художественно-образного мышления студентов в процессе вокального обучения : автореф. ди. на соискание учёной степени канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теория и методика музыкального обучения» / Ткачук А. О. – К., 2010. – 23 с.
5. Тоцька Л. О. Методичні засади удосконалення вокальної підготовки майбутніх учителів музики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія та методика музичного навчання» / Л. О.Тоцька. – К., 2010. – 23 с.
6. Цзинь Нань. Методические основы вокального обучения студентов КНР в системе музыкально-педагогического образования Украины : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теория и методика музыкального обучения» / Цзинь Нань. – К., 2009. – 23 с.

РЕЗЮМЕ

В. М. Луценко. Современная проблематика вокально-педагогических исследований.

В статье освещено развитие вокально-педагогической мысли в Украине в последние десятилетия, охарактеризованы исследования современных ученых в сфере вокальной подготовки будущих учителей музыки, среди которых выделяются диссертации, в которых изучаются вопросы вокально-исполнительской надежности, формирования художественно-образного мышления будущих учителей музыки и совершенствования методики их вокального обучения.

Ключевые слова: вокальная педагогика, методика вокального обучения, подготовка будущих учителей музыки.

SUMMARY

V. Lucenko. Contemporary problems of vocal and pedagogical research.

The author describes the development of vocal and pedagogical thought during past decades, characterizes contemporary research in the sphere of future music teachers' vocal training including dissertations that study the problems of vocal and performing reliability, shaping artistic and figurative thinking of future music teachers and improvement of their vocal training methodology.

Key words: vocal pedagogy, methodology of vocal training, future music teachers' training.